אבל הכא מי ידע דמחיל ושמואל אמר אנא דאמרי אפילו לר"מ עד כאן לא קאמר ר"מ התם [א]אלא דודאי קא עקר אבל הכא מי יימר דקא עקר מידי אמר רב ענן [ב]לדידי מפרשא לי מיניה דמר שמואל האומר לחבירו על מנת שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה [א]ע"מ שאין בו אונאה הרי יש בו אונאה מיתיבי [ג ב]הנושא והנותן באמנה והאומר לחבירו ע"מ שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה לרב דאמר אנא דאמרי אפילו לר' יהודה הא מני אמר אביי מחוורתא רב אמר כר"מ ושמואל דאמר כר' יהודה רבא אמר לא קשיא כאן בסתם כאן במפרש דתניא במה דברים אמורים בסתם [ג]אבל במפרש מוכר שאמר ללוקח חפץ זה שאני מוכר לך במאתים יודע אני בו שאינו שוה אלא מנה על מנת שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה [ד]וכן לוקח שאמר למוכר חפץ זה שאני לוקח ממך במנה יודע אני בו ששוה מאתים ע"מ שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה ת"ר [ד ה]הנושא והנותן באמנה הרי זה לא יחשב את הרע באמנה ואת היפה בשוה אלא או זה וזה באמנה או זה וזה בשוה [ו]ונותן לו שכר כתף שכר גמל שכר פונדק שכר עצמו אינו נוטל שכבר נתן לו שכרו משלם שכרו מהיכא קא יהיב ליה אמר רב פפא [ה]בצדרויי דיהבי ארבע למאה: **מתני'** כמה תהא הסלע חסירה [ו]ולא יהא בה אונאה ר"מ אומר ארבע איסרות איסר לדינר ור' יהודה אומר ארבע פונדיונות פונדיון לדינר ור"ש אומר

שמונה

מי ידע. דאיכא אונאה הוא סבור דאין בו אונאה: **דודאי עקר.** בשעת התנאי עוקר דברי תורה שהטילה עליו שאר כסות ועונה וזה עוקר החובה מעליו ואפי' הוא נותן לאחר זמן מתנה בעלמא הוא: **אבל הכא מי יימר דעקר.** שמא לא יהא בו אונאה: **אין לו עליו אונאה.** כדפרישית דמי יימר דעקר: **שאין בו אונאה.** אם אמר לו בלשון זה אין זה לשון מחילת אונאה אלא לשון תביעת אונאה דע"מ שאין בו אונאה אמר והרי יש בו ומקח טעות נמי הוי ואם רצה לחזור חוזר לגמרי: **הנושא ונותן באמנה.** מכור במה שתוכל ותן לי המעות לזמן פלוני והנני סומך עליך ונותן לו שכר טרחו כדלקמן: **אין לו עליו אונאה.** לומר יותר היה שוה ואם מכר זה בדמים רבים אין זה יכול לומר לא אתן אלא דמיו: **מחוורתא כו'.** ורב מוקי לה כרבי יהודה דאפי' היכא דלא ידע (א) ומחיל נמי אמר: **בסתם.** ע"מ שאין לך עלי אונאה דלא ידע דניחול: **מפרש.** שפירש לו יודע אני שיש אונאה ואני מוכרו לך ע"מ שאין לך עלי אונאה דהא אמר רבי יהודה דמתנה ותנאו קיים דדמי לשאר וכסות: **במה דברים אמורים.** דיש אונאה לזה על זה: **בסתם.** מכר: **אבל במפרש.** כגון מוכר כו': **הנושא ונותן באמנה כו'.** כדפרישית: **הרי זה לא יחשוב לו את הרע באמנה ואת היפה בשוה.** להיות לו המתנת מעות היפה בשכר טרחו. כגון היה לו שני יינות יפה שיש לו עליו קופצים ללקחו בבת אחת והרע שאינו נמכר אלא בחנות לא יאמר לו הרי לך יפה בשוויו ע"מ שתמכור לי הרע בחנות כמה שתוכל ולכשימכר תן לי מעות שניהם ופוטר עצמו בהמתנת מעות של דמי היפה מלתת שכר טרחו על הרע והוי כרבית: **אלא או זה וזה באמנה.** ויתן לו כדרך הנותן באמנה שכר קצוב היה להם כדמפרש לקמן ארבעה למאה: **או זה וזה בשוה.** והשכר יהא של מקבל: **ונותן לו שכר כתף שכר גמל.** אם נתן באמנה כשיבואו לחשבון ינכה לו שכר כתף המוליכו מביתו לחנות ואם הוליכו לגמלים נותן לו שכר גמל: (ו)**בלדרויי.** מוכרי בגדי קנבוס ששכר קצוב להם ליתן ארבעה למאה למי שטורח במכירתן: **מתני' כמה תהא הסלע חסירה.** מטבע היוצא ותמיד הוא שוחק וחסר כמה תחסר ואם הוציאה לא תהא אונאה: **ד' איסרין.** לסלע: **איסר לדינר.** והוא אחד מכ"ד בו דו' מעה כסף דינר מעה שני פונדיונים פונדיון שני איסרין. ובגמ' (ח) מפרש מאי שנא דגבי שאר סחורה אמרי' שתות וכאן יש אומרים כך ויש אומרים כך: **ארבעה פונדיונים.** אחד משנים עשר:

שמונה

הכא מי ידע דמחיל. ובפ' הכותב (כתובות דף פד. ושם ד"ה וסבר) דפסיק רב אם מתה אינו יורשה ופריך וסבר רב תנאו קיים והאמר רב יש לו עליו אונאה התם נמי לא ידע שתמות אשתו קודם שימות וא"ת בפ' אע"פ (שם דף נו. ושם) דפריך טעמא דכתב הא על פה אינה יכולה למחול לכתובה והא סבר ר' יהודה דבממון תנאו קיים ולישני דכתובה לא ידע דמחלה דאימור היא תמות קודם וי"ל דהתם פריך לשמואל דלא מפליג א"נ פריך לאביי דאמר בסמוך מחוורתא רב דאמר כר"מ א"נ כיון דקלה בעייו להוציאה ידעה ומחלה: **אבל** הכא מי יימר דקעקר. ובפ"ק דמכות (דף ג: ושם ד"ה ושמואל) דפריך לשמואל מאונאה לשביעית התם כשביעית נמי לא ידע דקעקר דאימר יפרע לו קודם שביעית: **על** מנת שאין בו כו'. פי' רש"י אני מבטיחך שאין בו אונאה ויש בו אונאה והוי גם מקח טעות וקשה דבפ"ק דמכות (שם) מדמהו לעל מנת שלא תשמטהו שביעית דמשמטתו שביעית והתם לא שייך האי טעמא אלא הוי טעמא שאין לו כח להתנות שלא תחול שביעית על המלוה וי"ל דלא מדמי אלא כי היכי דגבי אונאה יש חילוק בין לשון שאין עליו לשאין בו ה"נ גבי שביעית יש חילוק בין לשון זה ללשון זה ורבינו שמואל מפרש דע"מ שאין בו אונאה משמע על מנת שלא יחול איסור דלא תונו על המקח וע"כ הוא חל והשתא הוי ממש דומיא דשביעית: **הנושא** ונותן באמנה. פי' רש"י שמאמינו שימכרנו כמו שיוכל אין לו עליו אונאה והריוח וההפסד למשלחו וקשה דאין שייך לשון אונאה על זה ועוד אי שליח לא קבל עליו אחריות פשיטא שהריוח וההפסד למשלח ואי קבל השליח עליו אחריות וההפסד א"כ יש לו עליו אונאה ונראה דנושא ונותן באמנה היינו שמאמינו בכמה קנה ונותן לו כך ויותר מעט והשתא שייך שפיר אין עליו אונאה: **במה** דברים אמורים בסתם. ר"ת פסק כרב דהלכתא כרב באיסורי (ז) תימה דהא לא פליגי אם מותר לעשות כן אלא פליגי אם חייב להחזיר האונאה והלכה כשמואל בדיני ובשאלתות דרב אחאי פרשת בהר סיני (ח) פוסק כרב משום דהך ברייתא קאי כוותיה דמפליג בין סתם למפרש ואתיא לדידיה שפיר כר' יהודה אבל לשמואל לא מתוקמא לא כר"מ ולא כרבי יהודה וריב"ן פי' לשמואל הכי פירושא דברייתא בד"א בסתם פי' שלא אמר ע"מ אבל מפרש ע"מ שאין לך עלי אונאה נעשה כאומר יודע אני שאינו שוה כו' ואתיא כרבי יהודה אי נמי י"ל אורחא דמילתא נקט דאותו שאמר ע"מ שאין לך עלי אונאה רגיל לומר (ט) איני יודע שאינו שוה כו' אע"פ שאינו יודע אם אמר אמת ואתיא אפילו כר"מ דלא ידע דקעקר: **לא** יחשב את הרע באמנה. פי' רש"י שנותן לו את הרע ומאמין לו כשימכרנו בחנות כמו שיוכל שישלם לו את היפה בשוה כמו ששוה עכשיו למכרו מיד וממתין לו מעות היפה עד שימכור הרע בשביל שטורח לו למכור הרע בחנות במעט מעט וזהו רבית וקשה דבפ' איזהו נשך (לקמן דף סה.) ה"ל לאתויי ולא הכא ותו דבתוספתא (פ"ג) מתניא לגבי אונאה ועוד שכבר נתן לו שכרו משמע שמקודם כבר היה לו שכרו ונראה כפי' ר"ת שקנה י' דברים בי' דינרים ה' היפין שוה כל אחד דינר ואלו וחמשה הרעים אינן שוים כל אחד כ"א חצי דינר וזה א"ל אני מאמינך כמה נתת עליהם ואתן לך מעט יותר להרויח לא יחשב לו הרע דינר דינר כמו שקנה והיפה דינר ואלו כמו ששוה שהרי לא נתן לו על הרע דינר אלא בשביל שגם היפים נתן לו בדינר דינר והוי אונאה אלא או זה וזה באמנה פירוש אם ימכרם כולם יחד יחשב כולם דינר דינר או זה וזה בשוים אם ימכור רעים לבדם יחשב כל אחד ואחד בחצי דינר ואם ימכור יפים לבדם יחשב כל אחד בדינר ואלו וגם יחשב שכר כתף כו' שכר עצמו אינו נוטל שכבר נתן לו שכרו פי' המוכר הראשון שקנאם תחלה ממנו:

איסר לדינר. וא"ת והאמר רבא (לקמן דף נו:) כל דבר שבמדה ושבמנין ושבמשקל אפי' פחות מכדי אונאה חוזר וי"ל דהכא בתורת מטבע נתנו ולא בתורת משקל: (י)**שני** פונדיונים לדינר. והא דלא אמר מעה לדינר משום דרבי יהודה נקט פונדיון קאמר איהו שני פונדיונים וא"ת תקשה לרב דאמר שתות מקח שניתו ולא שתות מעות דהכא לר' שמעון אם מכר סלע שוה כ' מעות בכ"ד הוי אונאה והיינו שוה ה' בו' דהוי לרב ביטול מקח ובגמ' מוקי מתני' דלעיל כר' שמעון ואפי' לשמואל דאמר שתות מעות שניתו תקשה דבשתות מקח מודה דהוי נמי אונאה וה"ק ב' פונדיונות לדינר הוי אונאה אבל ב' פונדיונות פחות פרוטה הוי מחילה אע"ג דאכתי הוי שתות מקח וי"ל דמיירי שמכר לו טלית שוה כ"ד מעות בסלע ונתן לו סלע שחסר ד' מעות דהיינו שתות מקח מיהו לעיל פי' טעם דמ"ד שתות מקח לפי שהאונאה והטעות תלוי במקח שצריך שומא ולא במעות והכא הטעות והאונאה הוי בסלע:

תנא

עין משפט נר מצוה

עד א מיי' פי"ג מהל' מכירה הל' ג ועי' שם סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכז סעי' כא:

עה ב מיי' שם הל' ה סמג שם טוש"ע שם סעי' ט:

עו ג ד מיי' שם הל' [ג] ד טוש"ע שם סעי' כא:

עז ה ו מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעי' כח:

רבינו חננאל

יהודה אלא דידעה שכבר הודיעה על מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה ונתרציית וקא מחלה אבל גבי אונאה מי הודיעו דאית ביה אונאה ומחל בהא אפי' ר' יהודה מודה דתנאי כי האי גוונא בטל הוא. אי הכי הא דתניא הנושא והנותן באמונה והאומר לחבירו על מנת שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה לרב דאמר אפי' ר' יהודה כי האי גוונא תנאו בטל סבירא ליה הא מני. ופריק רבא כי קאמר רב בסתם אבל במפרש כי האי דתניא מוכר שאמר ללוקח חפץ זה שאני מוכר לך בק"ק זוז יודע אני בו שאינו שוה אלא ק' על מנת שאין לך עלי אונאה וכן לוקח שאמר למוכר חפץ זה שאני קונה ממך בק' יודע ששוה ק"ק על מנת שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה אפי' רב מודה דבמפרש כי האי גוונא אין לו עליו אונאה וההיא מתניתא דתניא הנושא והנותן באמונה במפרש היא לפיכך אין לו עליו אונאה אבל אם אמר על מנת שאין בו אונאה. הרי יש בו אונאה. וקיימא לן כרב באיסורי ואונאה איסורא היא. ת"ר הנושא והנותן באמונה הרי זה לא יחשב את הרע באמונה והיפה בשוה אלא או זה (או זה) [וזה] באמונה או זה (או זה) [וזה] בשוה. ונותן לו שכר כתף וכו':

(והשאר חסר חבל על דאבדין)

מסורת הש"ס

א) [גיטין פד:], ב) [מכות ג:], ג) [תוספתא פ"ג], ד) [שם], ה) ר"ל בלדרויי. רש"ל, ו) [פי' תוס' חולין נד: ד"ה כסלע], ז) ר"ל בלדרויי. רש"ל, ח) [לקמן נב.], ט) [בכורות מט:], י) [סוף פי' קיג], כ) [אני יודע כצ"ל], ל) ציין לדף שלאח"ז,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מחוורתא וכו' דמחיל נמי:

מוסף רש"י

דודאי קא עקר. שהרי מסר לה קידושין והרי היא אשתו להתחייב בכולן, וכי אתני על מנת שלא יתחייב הוה ליה עוקר (גיטין פד:). **על מנת שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה.** שהמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו קיים, ואם אמר לו על מנת שאין בו אונאה, אין זה מתנה שימחול לו אונאתו, אלא הוא הטעה עמו שאינו אונהו במכר זה, והרי אנו רואים שיש בו אונאה, והכל מודה שמואל דיש לו עליו אונאה (מכות ג.).